

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, зі змінами і доповненнями;
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р. №996-XIV, із змінами і доповненнями;
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР, зі змінами і доповненнями (втратив чинність);
4. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. № 168/97-ВР, із змінами і доповненнями (втратив чинність).

Стаття надійшла до редакції 15 квітня 2012 р.

УДК 330.341.1

Ю. Ю. Голуб, здобувач кафедри обліку
підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙ

АННОТАЦІЯ. *Стаття посвящена дослідженню питання теоретичної сутності інновацій. Проаналізовані підходи різних учених щодо трактування цього поняття. На основі обобщення результатів попередніх досліджень уточнено його сучасний зміст.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновация, новизна, инновационный процесс, инновационная деятельность, изменения.

ABSTRACT. *The article dedicates to the research the question of theoretical essence of the innovation. The approaches of different scientists of the interpretation of this notion is analyzed. Based upon the generalization of the results of previous researchers it was updated its contemporary sense.*

KEY WORDS: innovation, novelty, innovation process, innovative activities, changes.

АННОТАЦІЯ. *Стаття присвячена дослідженню питання теоретичної сутності інновацій. Проаналізовано підходи різних учених щодо трактування цього поняття. На основі обобщення результатів попередніх досліджень уточнено його сучасний зміст.*

чення цього поняття. На основі узагальнення результатів попередніх дослідників уточнено його сучасний зміст.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інновація, новизна, інноваційний процес, інноваційна діяльність, зміни.

У сучасних умовах ринкових відносин і посилення конкуренції усе більшого значення для успішної фінансово-господарської діяльності підприємств набуває інноваційний розвиток. Інноваційний напрям діяльності є необхідною складовою процесу забезпечення ефективного, довготривалого та стійкого функціонування підприємства, рушійною силою його розвитку, а також важливим інструментом забезпечення конкурентних переваг.

Слід наголосити на значенні інноваційної діяльності для розвитку економіки. Ще у 1977 р. спеціальна комісія сенату США зауважувала, що найближчим часом і у віддаленому майбутньому наука і технологія заслуговуватимуть на більшу увагу, ніж будь-який інший елемент національної політики або складова національних програм. Сьогодні показники інноваційної діяльності стають вирішальними у визначенні економічного рівня держави. У відповідному аналізі зазначають, зокрема, обсяги виробництва та експорту наукомісткої продукції, обсяги і частку витрат на НДДКР у ВВП, кількість науково-технічних працівників і питомі витрати у розрахунку на одного такого працівника та ін. Таким чином, країна, що стоїть осторонь від «інноваційних змагань», залишається останньою в ієрархії розвитку світової спільноти.

Отже, необхідність здійснення інноваційної діяльності, здатність до нововведень виступають як головна вимога сучасності. Саме тому проблеми інноваційної сфери діяльності господарюючих систем висувуються в розряд першочергових задач у структурі економічних досліджень. Цим і обумовлено вибір теми дослідження, його актуальність і цільове спрямування.

Значний вклад у вивчення питань сутності інновацій, методичних і практичних аспектів організації обліку та аналізу інноваційної діяльності підприємств зробили такі вітчизняні вчені, як: Л. Антонюк, Ю. Бажал, А. Гонорська, З. Гуцайлюк, В. Завгородній, О. Кантаєва, Н. Кортельова, Я. Крупка, О. Лапко, Л. Лебедева, В. Лінник, Є. Мних, О. Мельник, В. Савчук та ін. Серед зару-

біжних дослідників, чиї фундаментальні ідеї та підходи у цій області твердо увійшли в економічну науку і практику, слід відмітити: Д. Бессанта, П. Друкера, М. Портера, Б. Санто, Б. Твісса, Й. Шумпетера й ін.

Проте до теперішнього часу відсутній єдиний підхід до розкриття сутності інновацій, інноваційної діяльності, їх понятійний апарат носить розрізнений і фрагментарний характер. Отже, необхідним є поглиблення, систематизація і узагальнення результатів напрацювань попередників з цих питань.

Метою дослідження є уточнення змістовного навантаження поняття «інновація», розкриття концептуальних основ, що складають суть інноваційної діяльності.

Щоб краще визначитися з поняттям інновації, треба зрозуміти, що нею не являється. Насамперед слід уміти відрізнити інновації від несуттєвих видозмін у продуктах і технологічних процесах (наприклад, естетичні зміни — кольори, форми і т.п.); незначних технічних змін, що залишають незмінними або здійснюють не достатньо помітний вплив на параметри, властивості, вартість виробу, а також вхідних у нього матеріалів і компонентів; від розширення номенклатури продукції за рахунок освоєння виробництва ще не випускалися на даному підприємстві, але уже відомих на ринку продуктів, із метою задоволення поточного попиту і збільшення прибутків підприємства.

Важливо відзначити, що такі поняття, як «інновації», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція» відрізняються від поняття «нова продукція» тим, що в основу створення інновацій покладено результати інтелектуальної, творчої діяльності людини — об'єкти права інтелектуальної власності.

Саме слово «інновація» походить від латинського «інноваре», що означає оновлення, зміну. Це поняття вперше з'явилося у наукових працях західних культурологів ще в XIX ст. і означало введення певних елементів однієї культури в іншу. У самому загальному плані цей термін довгий час трактувався як особлива культурна цінність — матеріальна або нематеріальна, яка на даний момент сприймається людьми як нова.

Як економічна категорія інновація увійшла в актив термінів та понять наукової літератури завдяки Й. Шумпетеру, який у 30-ті рр. XX ст. розробив власну теорію економічного розвитку. Він вважав причиною розвитку економіки намагання отримати над-

прибутки, що утворюються за рахунок тимчасової монополії, яка виникає у зв'язку з упровадженням інновацій. При цьому під інновацією австрійський економіст розумів «...зміни з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації виробництва у промисловості» [6, с. 17].

У сучасній літературі можна виділити два підходи до визначення інновацій: широкий і вузький. У широкому науковому розумінні це поняття трактується як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру [5, с. 11]. Прихильниками цього напрямку є М. Портер, Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Ю. Морозов й ін.

Вчені, що стоять на позиціях вузького підходу, обмежують галузь інновації науково-технічними й технологічними питаннями. Серед прихильників цього підходу багато відомих економістів, зокрема, Б. Твісс, Ю. Яковець, В. Хіпель, Х. Рігс та ін.

Однак, на нашу думку, є всі підстави не протиставляти ці два підходи, бо кожний з них має свій сенс у розумінні сутності інновацій як особливого явища відтворювального процесу. Використання вужчого підходу до визначення інновацій можна пояснити визначальною роллю науково-технічного прогресу в економічному зростанні країни в цілому, а також у здійсненні виробничо-господарських процесів у макро- та мікроекономічному аспектах. Слід враховувати також і те, що у рамках даного підходу значно простіше та наочніше досліджувати кількісні та якісні параметри інновацій, визначати економічний та інші види ефекту від їх практичного використання. Крім того, зазначене коло проблем глибше вивчено порівняно з організаційними та соціальними аспектами інновацій. Але, з іншого боку, світ нововведень не обмежується тільки технікою і технологіями. Удосконалення, зміни систем управління та організації процесів виробництва також здійснюються через введення інновацій. Нові організаційні структури, методи розробки управлінських рішень, форми стимулювання розробляються науковцями-спеціалістами, освоюються і впроваджуються так само, як і нові прилади, технологічні лінії чи обладнання.

Щодо змісту терміну «інновація» фахівці, крім того, виділяють такі два підходи: динамічний, де інновація виступає як «ін-

новація-процес»; статичний, де інновацією виступає «інновація-продукт».

Так, відомий угорський учений Б. Санто вважає, що інновація — це такий суспільний, технічний чи економічний процес, який завдяки практичному використанню ідей і винаходів сприяє створенню кращих за своїми властивостями виробів і технологій. О. Лапко характеризує інновації як комплексний процес, котрий включає в себе створення, розробку, доведення до комерційного використання і розповсюдження нового технологічного або якогось іншого рішення (новації), що задовольняє певну потребу. Ф. Ніксон визначає інновацію як сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричиняють появу на ринку нових і поліпшених товарів, промислових процесів та устаткування. Приблизно так трактується це поняття і в більшості сучасних словників і довідників, наприклад: «Інновація — це процес, у ході якого винахід чи відкриття доводиться до стадії практичного застосування і починає давати економічний ефект, новий поштовх науково-технічних знань, що забезпечують ринковий успіх» або: «Інновація — це процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток та якісне удосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм» [4, с. 18].

Прихильники другої точки зору, зокрема Д. Соколов, А. Тітов, М. Шабанова особливу увагу приділяють ефективності саме кінцевого результату, розуміючи під інновацією результат створення та освоєння (впровадження) принципово нового або модифікованого засобу (новації), що задовольняє конкретні суспільні потреби та дає ряд ефектів (економічний, науково-технічний, соціальний, екологічний). Аналогічну трактовку цього поняття пропонує П. Лемерль. Він характеризує інновацію як «новий продукт або послугу, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії». На близькій позиції щодо визначення категорії «інновація» стоять і автори довідникового посібника «Інноваційний менеджмент»: використання результатів наукових досліджень і розробок, що направлені на вдосконалення процесу діяльності виробництва, економічних, правових і соціальних відносин в області науки, культури, освіти та інших сферах діяльності суспільства [7, с. 21].

І хоча в ряді наукових джерел інновація розглядається як процес, однак, на наш погляд, це не зовсім коректно. Адже методологія системного опису інновацій в умовах ринкової економіки базується на міжнародних стандартах, які визначають інновацію як «кінцевий результат інноваційної діяльності, що дістав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або у новому підході до соціальних послуг» [2, с. 8].

Взагалі, точка зору визначення інновації як процесу збігається з поняттям «інноваційний процес». Слід зазначити, що ці категорії є дуже близькими, але не однозначними, тому їх доцільно розмежовувати. Інноваційний процес — це підготовка та реалізація інноваційних змін. Він являє собою послідовність взаємозумовлених подій, під час яких інновація визріває в інноваційній ідеї до конкретного продукту, технології, структури або послуги і розповсюджується у господарській практиці та суспільній діяльності. Таким чином, інноваційний процес являє собою сукупність етапів, стадій, дій, пов'язаних із розробленням, створенням, впровадженням (освоєнням) і поширенням інновацій.

З поняттям інноваційного процесу тісно пов'язане інше поняття — інноваційна діяльність. Це діяльність по доведенню науково-технічних ідей, винаходів, розробок до результату, придатного у практичному використанні.

Цілком ґрунтовним є визначення сутності інноваційної діяльності О. Кантаєвої. Під останньою вона розуміє діяльність, що спрямована на пошук можливостей інтенсифікації виробництва й задоволення суспільних потреб у конкурентноздатних товарах і послугах на основі використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу [3, с. 25].

Закон України «Про інноваційну діяльність» дає більш практичне визначення, що стосується інноваційних процесів на підприємстві [1]:

— інновація — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;

— інноваційна діяльність — діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок й зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Згідно зі ст. 4 зазначеного вище Закону, основними об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру, якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Таким чином, проаналізувавши існуючі підходи до трактування сутності інновацій, слід погодитися з наступними позиціями:

— зміст цієї категорії становлять зміни, а отже, головною функцією інноваційної діяльності є функція змін (технічних, технологічних, економічних, організаційних, соціальних, екологічних та ін.);

— невід'ємними властивостями інновацій є їх корисність, економічна цінність;

— в основу створення інновацій покладено результати інтелектуальної праці (науково-технологічні дослідження, наукові відкриття, винаходи та наукові ідеї);

— специфічною рисою інновацій є їх унікальність.

Отже, інновації — це результат інноваційної діяльності, якісні зміни, елемент новизни у будь-якій сфері функціонування підприємства, що не використовувався раніше до цього моменту в заданому просторовому вимірі, та зумовлює одержання комерційного ефекту на основі задоволення певних суспільних потреб.

У взаємозв'язку з даною категорією конкретизується сутність поняття «інноваційна діяльність» — усі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні дії, що призводять до практичної реалізації інновацій чи задумані з цією метою.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40—IV. — Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: www.zakon.rada.gov.ua.

2. *Антонюк Л. Л.* Інновації: теорія, механізми розробки і комерціалізації: Монографія / Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С.. — К.: КНЕУ, 2003. — 394 с.

3. *Кантаєва О. В.* Питання розвитку теорії та практики обліку і аналізу інноваційної діяльності підприємств / О. В. Кантаєва // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. — № 4. — С. 25.

4. *Кортельова Н. В.* Інноваційна діяльність та її місце в управлінні проектами / Н. В. Кортельова // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — № 6. — Т. 3. — С. 18 — 20.

5. *Крупка Я. Д.* Варіанти обліку інноваційних процесів на підприємстві / Я. Д. Крупка // Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — № 5. — С. 11.

6. *Лебедева Л. В.* Інновація: питання категоріального визначення та класифікації / Л. В. Лебедева // Формування ринкової економіки. — 2010. — № 23. — С. 16 — 24.

7. *Мельник О. Г.* Сутність інновацій та інноваційного розвитку / О. Г. Мельник // Актуальні проблеми економіки. — № 12. — 2008. — С. 20—26.

Стаття надійшла до редакції: 18 квітня 2012 р.

УДК 657.42-047.44

А. В. Городянська, канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЮВАНИМИ ЕКОНОМІЧНИМИ РЕСУРСАМИ

АННОТАЦИЯ. Предложена концепция учетно-аналитического обеспечения управления воссоздаваемыми экономическими ресурсами. Это предоставляет возможность пользователям провести прогнозный анализ и получить необходимую экономическую информацию об интеллектуальных ресурсах предприятия.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: воссоздаваемые экономические ресурсы, интеллектуальные ресурсы, средства труда, информационные модели учета, прогнозные модели анализа, потенциал.

ABSTRACT. The conception of accounting-analytical provision of reproducible economic resources management is offered. It allows users to conduct the prognosis analysis and obtain necessary economic information about intellectual resources of enterprise.